

ДІАГНОСТИКА І КОРЕКЦІЯ

УДК: 376.091.12:005.951:005.585]

Ірина Омельченко,

доктор психологічних наук, професор,

головний науковий співробітник відділу

психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України, Україна

iraomel210781@ukr.net,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4698-0273>

Researcher ID: AAA-1586-2022

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57926304300>

Iryna Omelchenko,

DSc. Of Psychological Sciences, Full Professor, Chief researcher of the Department of

Psychological and Pedagogical Support for Children with Special Needs

Mykola Yarmachenko Institute of Special Education and Psychology, the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Ukraine

Жанна Кондратюк,

директор Комунального закладу «Інклюзивно-ресурсний центр»

Вишгородської міської ради Київської області, аспірантка

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

zhanna_asp@ukr.net,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6943-9105>

Zhanna Kondratyuk,

Director of the Municipal Institution «Inclusive Resource Center»

of the Vyshgorod City Council of the Kyiv Region, PhD student

Mykola Yarmachenko Institute of Special Education and Psychology
the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
вул. Берлінського 9, м. Київ,
04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Education and Psychology
the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
9 M. Berlinskogo str., Kyiv,
04060, Ukraine

ДІАГНОСТИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ФАХІВЦІВ (КОНСУЛЬТАНТІВ) ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ

THE TOOLKIT FOR EXAMINING THE PROFESSIONAL IDENTITY OF SPECIALISTS (CONSULTANTS) WORKING IN INCLUSIVE RESOURCE CENTRES

Анотація. В статті теоретично обґрунтовано особливості психодіагностичного комплексу дослідження професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Психодіагностичний комплекс ґрунтується на розумінні професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів як метавластивості, яка дає змогу зберігати цілісність і автономність фахівця в сучасному просторі надання освітніх послуг у галузі освіти осіб з особливими потребами.

Мету дослідження спрямовано на здійснення теоретичного обґрунтування та підбору психодіагностичного інструментарію для дослідження професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів в умовах сучасних тенденцій у зазначеній галузі.

Методи дослідження. Щоб досягти поставленої мети, було застосовано теоретичні методи: аналіз наукової літератури з даної теми, систематизація та узагальнення науково-практичного досвіду щодо закономірностей становлення професійної ідентичності у фахівців (консультантів) ІРЦ та аналіз емпіричних методів (обґрунтування психодіагностичних методик: методика вивчення мотивів професійної мотивації (Т. Дуткевич та О. Савицька); методика «Мотивація до успіху» (Т. Елерс); методика вивчення типології особистості (К. Юнг); методика «Рівень самоконтролю» (М. Снайдер); методика для виявлення адаптованості/не адаптованості особистості (К. Роджерс); тест творчого мислення

(Е. Торренс); методика «Готовність до саморозвитку» (В. Павлов); опитувальник самоактуалізації креативності (Д. Джонс).

Результати: обґрунтовано структуру та зміст діагностичного комплексу дослідження компонентного складу та психологічних особливостей професійної ідентичності фахівців (консультантів), зокрема їх мотивів (власної праці; соціальної значущості праці; самоствердження в праці; професійної майстерності); технічних характеристик (схильність до досягнення високих результатів; схильність до перемоги; здатність бути кращим за інших; орієнтація на конкретні цілі та готовність докладати значних зусиль для їх досягнення; здатність справлятися зі стресовими ситуаціями; здатність до постійного вдосконалення і навчання та ін.); міжособисті параметри взаємодії (легкість у спілкуванні; тенденція до лідерства; здатність бути у центрі уваги; здатність легко зав'язувати контакти та ін.); контекстуальність (стійкість поведінки; схильність за доцільне змінюватися залежно від ситуації та ін.); адаптивні параметри (приспосованість/неприспосованість до умов навколишнього соціального середовища; збереження здатності до подальшого розвитку і змін; здатність змінювати звички/формувані нові навички; здатність розвивати уміння, що допомагають в нових умовах; схильність до соціально-психологічної гнучкості зі зміною ситуації та ін.); творчість (гнучкість; оригінальність; нестандартність мислення та ін.); акмеологічні параметри (готовність до саморозвитку; бажання знати себе та ін.); аутопсихологічні характеристики (самовіддача фахівця; саморозкриття потенціалу; самоствердження у професійній діяльності та ін.).

Ключові слова: інклюзія, інклюзивно-ресурсні центри, професійна ідентичність, діагностичний комплекс, методики, мотивація, технічні параметри, контекстуальність, міжособистісна комунікація, адаптивність, творчість, акмеологічні особливості, аутопсихологічні особливості.

Abstract. The article substantiates theoretically the features of a psychological toolkit for examining the professional identity of specialists (consultants) working in inclusive resource centres. The psychological toolkit was based on the understanding of these specialists' professional identity as a metaproperty that helps specialists maintain work integrity and autonomy in the modern space of educational services, namely, in the field of education of people with special needs.

The study purpose was to select and justify theoretically the psychological methods for researching the professional identity of specialists (consultants) working in inclusive resource centres that were in line with the modern trends in the specified field.

Research methods. To achieve the purpose, the following theoretical methods were used: analysis of scientific literature on this topic, systematization and generalization of scientific and practical experience regarding the regularities of professional identity formation in specialists

(consultants) and analysis of selected empirical methods (selected psychological methods were: the method studying professional motivation (T. Dutkevych and O. Savitskaya); the method estimating motivation for success (T. Ehlers); the method studying personality according to personality types proposed by K. Jung; the Snyder Self-Monitoring Scale; the method identifying a personality adaptability / non-adaptability (C. Rogers); the Torrance Test of Creative Thinking; the “Readiness for self-development” method (V. Pavlov); the test on creativity actualization (D. Jones).

Results: We substantiated the structure and content of the toolkit revealing the component composition and psychological features of specialists’ (consultants’) professional identity, in particular their motives (work itself; social significance of their work; self-affirmation in work; professional mastery); technical characteristics (tendencies to achieve high results; to win; to be better than others; orientation to specific goals and willingness to make significant efforts to achieve them; the capability to cope with stressful situations; to improve themselves and to learn new constantly, etc.); interpersonal characteristics of interaction (communicative easiness; leadership skills; being in the centre of attention; easiness in contact establishing, etc.); being in context (stability of behaviour; appropriate behavioural changes depending on a situation, etc.); characteristics of adaptability (adaptability/non-adaptability to the surrounding social environment; preservation of the capability to further development and changes; to change habits/form new skills; to develop skills that help in new conditions; socio-psychological flexibility according to changing situations, etc.); creativity (flexibility; originality; non-standard thinking, etc.); acmeological characteristics (readiness for self-development; desire to know oneself, etc.); auto-psychological characteristics (a specialist’s dedication to his/hew work; self-disclosure of own potential; self-affirmation in professional activities, etc.).

Key words: inclusion, inclusive resource centres, professional identity, psychological toolkit, methods, motivation, technical parameters, contextuality, interpersonal communication, adaptability, creativity, acmeological features, auto-psychological characteristics.

Актуальність проблеми дослідження. На сучасному етапі генези української спеціальної психології актуальності набирає обґрунтування та підбір інноваційного діагностичного комплексу дослідження професійної ідентичності в фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Професійна ідентичність на сучасному етапі досліджень постає як метавластивість, яка дозволяє зберігати цілісність і автономність. Практика професійної підготовки свідчить, що уявлення сучасної молоді про особливості майбутньої професії, сформовані під час навчання та підготовки, часто не відповідають реаліям

виробничого середовища. Умови професійної адаптації спричиняють зміни в образі «Я» працівника, які згодом впливають на стратегію його взаємодії з професійним середовищем та визначають напрям особистісного розвитку. Професійна ідентичність фахівця інклюзивно-ресурсного центру, яка складається з набутого досвіду в галузі освіти осіб з особливими потребами, світогляду, мотиваційних, ціннісно-сміслових орієнтирів, здібностей і стійких особистісних якостей, взаємодіючи з професійним середовищем, проходить випробування на життєздатність в умовах практики. У цьому процесі відбувається трансформація юнацьких мрій і уявлень про професію у реальну самостійну трудову діяльність.

Тож актуальним і своєчасним є підбір та обґрунтування доцільності застосування методик для дослідження професійної ідентичності як метавластивості, яка поєднує в своїй структурі різні компетентності фахівця (консультанта) інклюзивно-ресурсного центру (далі ІРЦ). До таких компетентностей ми відносимо мотиваційну, технічну, міжособистісну, контекстуальну, адаптивну, творчу, акмеологічну та аутопсихологічну (І. Омельченко, Ж. Кондратюк, 2023).

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідження професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ є інноваційним. У попередніх наукових розвідках було побіжно проаналізовано професійну ідентичність як суголосну з професійною компетентністю. Подібні розвідки завжди займали чільну позицію серед наукових пошуків. Вивченням професійної компетентності фахівців ІРЦ займалась така вчена як В. Лященко (2023). Серед сучасних науковців нашої країни витокі генези професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів досліджували: С. Литовченко і В. Литовченко (2022), В. Лященко (2023), М. Омельченко (2021), Я. Полупанова (2024), Л. Прохоренко і В. Стойка, В. Йовдій (2023), П. Сушко та Л. Прохоренко (2024), О. Форостян і Г. Соколова (2021) та ін.

Отже, можемо констатувати, що специфіка генези витоків професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ в сучасному українському науковому просторі презентовано побіжно. Проведений аналіз літератури показав

відсутність узагальнених досліджень про генезу професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів, позаяк набуває актуальності підбір та обґрунтування адекватного психодіагностичного інструментарію для дослідження професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів.

Мета статті – здійснити теоретичне обґрунтування та підбір психодіагностичного інструментарію для дослідження професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ в умовах сучасних тенденцій в галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами.

Методи дослідження. Щоб досягти поставленої мети, було застосовано теоретичні методи: аналіз наукової літератури з даної теми, систематизація та узагальнення науково-практичного досвіду щодо закономірностей становлення професійної ідентичності у фахівців (консультантів) ІРЦ та емпіричні методи (психодіагностичні методиками: методика вивчення мотивів професійної мотивації (Т. Дуткевич та О. Савицька); методика «Мотивація до успіху» (Т. Елерс); методика вивчення типології особистості (К. Юнг); методика «Рівень самоконтролю» (М. Снайдер); методика для виявлення адаптованості/неадаптованості особистості (К. Роджерс); тест творчого мислення (Е. Торренс); методика «Готовність до саморозвитку» (В. Павлов); опитувальник самоактуалізації креативності (Д. Джонс).

Результати дослідження. Нами розкрито сутність поняття професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів, яка постає як результат процесів професійного самовизначення і самоорганізації. Виділено теоретичні передумови розвитку професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів в руслі системного, компетентнісного, акмеологічного та аутипсихологічного підходів, які забезпечують успішну професіоналізацію їх діяльності як фахівців-практиків у галузі консультування.

Мотиваційний компонент фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів досліджувався нами методикою вивчення мотивів професійної мотивації (Т. Дуткевич та О. Савицька). Дана методика призначена для виявлення мотивів

професійної діяльності, в нашому експерименті, фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Вона є інструментом психологічного дослідження мотивів, які спонукають фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів вибрати свій професійний шлях та реалізувати себе в ньому.

Методика з огляду на формування професійної мотивації фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів виділяє такі чинники: соціальні (сім'я, друзі, вчителі, суспільство); індивідуальні особливості (інтереси, здібності, цінності, темперамент); професійні умови (характер роботи, оплата праці, можливості для розвитку).

Методика виявляє групи мотивів: *соціальні* (прагнення до визнання, престижу, матеріального забезпечення, допомоги іншим); *індивідуальні* (інтерес до роботи, самореалізація, саморозвиток, творчість); *професійні* (змістовність роботи, застосування своїх знань і навичок, кар'єрний ріст).

Методика Т. Дуткевич та О. Савицької – це опитувальник, який ми представляли у вигляді анкети, яка містить в собі кілька блоків питань, кожен з блоків був спрямований на виявлення певної групи мотивів та виділяє чотири основні групи мотивів:

- 1 – мотиви власної праці (ставлення до роботи, професійні плани);
  - 2 – мотиви соціальної значущості праці (виявлення соціальних мотивів);
  - 3 – мотиви самоствердження в праці (виявлення індивідуальних мотивів);
  - 4 – мотиви професійної майстерності (виявлення професійних мотивів)
- (Л. Пляка, С. Огарь, 2016).

Результати дослідження можуть бути використані для професійного консультування, підбору фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів та їх розвитку.

Методика дає можливість отримати достовірні дані про мотиви професійної діяльності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів, це дозволяє оцінити широкий спектр мотивів, що впливають на вибір професії.

Методика є цінним інструментом для дослідження мотивації професійної діяльності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Вона дає змогу отримати об'єктивну інформацію про те, що спонукає фахівців

(консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів до роботи і як можна підвищити їхню задоволеність від професійної діяльності.

Технічний компонент досліджується адаптованою нами методикою «Мотивація до успіху», створеною психологом Т. Елерсом, та використовується для вивчення прагнення до досягнення успіху та впливу на поведінку фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів; визначення сильних і слабких сторін фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів, виявлення потенціалу і розробки індивідуальних стратегій розвитку; оцінки колег і визначення їхньої придатності для виконання певних завдань (Л. Пляка, С. Огарь, 2016).

Дана методика оцінює силу прагнення до досягнення успіху фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів.

Міжособистісний компонент досліджується нами адаптованою методикою вивчення типології особистості (К. Юнг). Міжособистісний компонент стосується всіх аспектів взаємодії між людьми. У даному дослідженні він спрямований на вивчення того, як спілкуються фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів з іншими людьми, дітьми, їхніми батьками, як будують відносини та сприймають один одного. Дана методика розкриває особливості фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів, виявляє психологічні особливості спілкування та виявляє особливості відносин з іншими особами. Методика дає можливість дослідити тип фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів на інтроверсію, амбіверсію і екстраверсію (Л. Пляка, С. Огарь, 2016).

Контекстуальний компонент нами досліджується методикою «Рівень самоконтролю» (М. Снайдер). Для оцінки контекстуального компонента ми використали такий метод як опитувальник, де респондентам пропонується відповісти на запитання про те, як вони поведуть себе в різних ситуаціях, які вимагають самоконтролю (Л. Пляка, С. Огарь, 2016). Дана методика дає змогу визначити рівень комунікативного контролю фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Потрібно уважно прочитати десять речень, які

описують реакції на деякі ситуації. Кожне з них оцінити як правильне чи неправильне для респондента.

За класифікатором визначається існуючий рівень самоконтролю у спілкуванні фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів.

Адаптивний компонент досліджувався нами за методикою для виявлення адаптованості/неадаптованості особистості (К. Роджерс), яка спрямована на виявлення здатності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів успішно взаємодіяти з навколишнім середовищем, пристосовуватися до нових умов та долати життєві труднощі (Л. Пляка, С. Огарь, 2016). Дану методику спрямовано на оцінку таких аспектів:

- самооцінка: як фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів приймають себе, свої сильні та слабкі грані особистості;
- конгруентність: як внутрішні відчуття фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів відповідають їх зовнішній поведінці;
- відкритість до досвіду: як фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів готові сприймати нову інформацію та змінювати свої погляди;
- тенденція до самоактуалізації: як фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів прагнуть до саморозвитку та реалізації свого потенціалу.

У запропонованому переліку частина тверджень характеризує фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів як *адаптованих*, тобто досить успішно пристосованих до умов навколишнього соціального середовища. Адаптовані фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів зазвичай мають позитивне ставлення до себе, вірять у свої сили та можливості, що своєю чергою характеризує поведінку адаптованих фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів як таку, що відповідає їх внутрішнім почуттям і переконанням. Адаптовані фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів готові змінюватися, навчатися нового й приймати різні точки зору. Адаптовані фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів прагнуть до саморозвитку та реалізації свого потенціалу. Ознакою адаптації вважається збереження фахівцями (консультантами) інклюзивно-ресурсних центрів здатності до подальшого розвитку і змін: змінювати звички, формувати нові

навички, розвивати уміння, що могли б допомогти в нових умовах. Така ж кількість тверджень характеризує *неадаптованість* фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів, тобто відсутність певної соціально-психологічної гнучкості зі зміною ситуації, в якій вони знаходяться. Такі особистості продовжують жити так, як жили раніше, незважаючи на те, що життя змінилося і досить істотно. Природно, що, не змінюючись і не бажаючи змінюватися, такі особистості відстають від соціального оточення, зазнають багато труднощів, звільняються в пошуку нової роботи.

Творчий компонент ми досліджували за тестом П. Торренса. Він дав нам можливість оцінити творчі здібності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Творчий компонент відображає здатність фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів генерувати нові ідеї, нестандартні рішення, бачити незвичайні зв'язки. Даний тест дає нам можливість оцінити різноманітні аспекти творчості фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів, зокрема, легкість (здатність до породження великої кількості ідей), оригінальність (новизна та незвичайність ідей), гнучкість (здатність переключатися, використовувати, змінювати) та розробленість (розвивати ідею, додавати до неї нові деталі, робити її більш повною) (Е. Торренс, 1962).

Під час тестування необхідно створити сприятливу емоційну атмосферу у формі захоплюючої гри, цікавих завдань, в обстановці заохочення уяви, допитливості, стимулювання пошуку альтернативних відповідей.

Оцінка творчого компоненту здійснювалася шляхом аналізу відповідей на завдання тесту. Творчий компонент, який оцінюється за тестом П. Торренса, є важливим аспектом професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. Розуміння фахівцями (консультантами) інклюзивно-ресурсних центрів власних творчих здібностей дає змогу більш ефективно використовувати свій потенціал і досягати успіху в багатьох сферах професійної діяльності.

Акмеологічний компонент фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів досліджувався за методикою «Готовність до саморозвитку» (В. Павлов). Дану методику спрямовано на оцінку індивідуальних особливостей фахівців

(консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів, які сприяють або перешкоджають саморозвитку (Л. Пляка, С. Огарь, 2016). Методика «Готовність до саморозвитку» дає змогу визначити мотивацію до самовдосконалення, прагнення фахівців (консультантів) до нових знань, навичок, готовності до змін; виявити рефлексивні здібності, які допомагають фахівцям (консультантам) інклюзивно-ресурсних центрів аналізувати свою діяльність, виявляти помилки і шукати шляхи їх виправлення; володіти своїми вольовими якостями, які допоможуть фахівцям (консультантам) інклюзивно-ресурсних центрів використати наполегливість, цілеспрямованість, готовність долати труднощі на шляху до здійснення мети; та й використання креативності, коли фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів можуть генерувати нові ідеї, нестандартно мислити та знаходити нестандартні рішення допомоги дітям та особам з особливими освітніми потребами.

Результати, отримані за допомогою методики «Готовність до саморозвитку», може бути використано для розробки індивідуальних освітніх траєкторій, вибору професії, її стійкості, оцінки потенціалу колег, визначення напрямів особистісного зростання, розробки індивідуальних планів розвитку фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів.

Саме готовність фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів до саморозвитку є основою для досягнення вершин у власній професійній діяльності.

Аутопсихологічний компонент фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів досліджувався нами за адаптованим опитувальником креативності Д. Джонса. За опитувальником Д. Джонса ми розглядаємо самоактуалізацію/самореалізацію фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів як їх бажання стати фахівцями за своїм покликанням, з власною самооцінкою, з radoщами, натхненнями, тривогами, невпевненістю; опитувальник спрямований на виявлення того, як можуть фахівці (консультанти) себе спонукати до творчості та які методи використовують для реалізації мети в професійній діяльності. Фахівців, які змогли дійти у саморозвитку до високого професійного рівня, домогтися повної реалізації власних талентів і сил,

здібностей і можливостей, можна вважати професіоналами своєї справи (В. Остапович, В. Барко, В. Барко, 2022).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виходячи із вищезазначеного, обґрунтовані діагностичні засоби дали можливість здійснити не тільки дослідження розвитку професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів у різних умовах, а й виявити способи взаємодії і сприймання соціально значущих осіб, простежити зміст соціального функціонування і внутрішньо особистісні конфлікти та характер соціальних досягнень і труднощів у професійній діяльності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів та фахівців спеціальних шкіл/навчально-реабілітаційних центрів. Хочемо зауважити, що у процесі обчислення результатів особливу увагу звертали не тільки на правильність відповіді, а й на мотивацію фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів та фахівців спеціальних шкіл/навчально-реабілітаційних центрів, їх установку. За один день фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів та спеціальних шкіл/навчально-реабілітаційних центрів виконували по одній методиці.

В експерименті брали участь фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсних центрів та спеціальних шкіл/навчально-реабілітаційних центрів, які мають у своїй професійній діяльності менше 5 років стажу та більше 5 років стажу (усього 124 випробовуваних). Емпіричне дослідження проводилося шляхом порівняння рівня розвитку компонентів професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів з фахівцями спеціальних шкіл/навчально-реабілітаційних центрів. Дослідження у порівняльному плані давало можливість ґрунтовніше виділити особливості компонентів професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів.

Перспективи майбутніх наукових студій будуть спрямовані на з'ясування психологічних особливостей розвитку компонентів професійної ідентичності фахівців (консультантів) ІРЦ у порівнянні з фахівцями спеціальних шкіл/навчально-реабілітаційних центрів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Омельченко, І., Кондратюк, Ж. (2023). Передумови формування професійної ідентичності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів. *Психологія і особистість*, 1 (23), 119-138. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2023.1.274737>. URL: <https://psychpersonality.com.ua/uk/journals/tom-23-1-2023>.
2. Лященко, В. М. *Формування професійної компетентності фахівців інклюзивно-ресурсних центрів в умовах післядипломної освіти* : Доктор філософії : спец.. 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) : захищена 2023-09-21; . Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 0824U001700. [Електронний ресурс]. URL: https://nrat.ukrintei.ua/searchdb/?_token=ifEqicDoBmotze5QOv8mGSb0kS2YscDiUOY3vcoh&typeSearch2=1&authorSearch=%D0%BB%D1%8F%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE&specialistSearch=1&temaSearch2=%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0+%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C&textSearch=&dateFromSearch=&dateToSearch=&registrationNumberSearch=&firm_id=0&sortOrder=registration_date&sortDir=desc&tab=big#advanced (дата звернення: 12.12.2024).
3. Литовченко, С. В., Литовченко, В. П. (2022). Підготовка батьків до оцінки розвитку дітей в інклюзивно-ресурсних центрах: психолого-педагогічні основи комунікації. *Наука і освіта*, 2, 31-38. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-2-5>
4. Омельченко, М. С. (2021). Психологія професійної свідомості корекційного педагога. дис. ... доктора. психол. наук : 19.00.08. Київ.
5. Полупанова, Я. М. (2024). *Організаційно-методичне забезпечення діяльності фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів в умовах викликів сьогодення* : Доктор філософії : спец. 016 – Спеціальна освіта : захищена 2024-02-15; . Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України. – Київ, 0824U000756. [Електронний ресурс]. URL: https://nrat.ukrintei.ua/searchdb/?_token=HGCKACX8rYxJIXcNgggwcbRSoPcmBZERpzAlMHUG&typeSearch2=1&authorSearch=%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0+%D0%AF%D0%BD%D0%B0+%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%97%D0%B2%D0%BD%D0%B0&specialistSearch=1&temaSearch2=&textSearch=&dateFromSearch=&dateToSearch=&registrationNumberSearch=&firm_id=0&sortOrder=registration_date&sortDir=desc&tab=big#advanced (дата звернення: 13.12.2024).
6. Прохоренко, Л., Стойка, В., Йовдій, В. (2023). Інклюзивно-ресурсні центри в умовах війни: окремі питання освіти дітей з особливими потребами. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 2(23), 115-130. <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i23.234>

7. Сушко, П., Прохоренко, Л. (2024). Аналіз діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в Україні в умовах війни. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 114(2), 7-30. <https://doi.org/10.33189/ectu.v11i4i2.172>
8. Форостян, О., Соколова, Г. (2021). Особливості емоційного вигорання педагогів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами. *Наука і освіта*, 2, 53-59. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2021-2-8>.
9. Пляка, Л. В., Огарь С. В. (2016). *Психодіагностичний комплекс з вивчення особистості студента*: практ. посібник. Харків: НФаУ.
10. Торренс, Е. (1962). Тест творчого мислення. [Електронний ресурс]. URL: https://vikanakon.at.ua/load/test_tvorchogo_mislennja_e_torrensa/1-1-0-8 (дата звернення: 14.12.2022).
11. Остапович, В. П., Барко, В. І., Барко В. В. (2022). *Використання адаптованих зарубіжних психодіагностичних методик у національній поліції України. Психологічний практикум*. Київ: «Видавництво Людмила».

REFERENCES

1. Omelchenko, I., Kondratiuk, Zh. (2023). Peredumovy formuvannia profesiinoi identychnosti fakhivtsiv (konsultantiv) inkluzyvno-resursnykh tsentriv [The prerequisites for professional identity formation in specialists (consultants) working at inclusive resource centres]. *Psykhologhiia i osobystist [Psychology and personality]*, 1 (23), 119-138. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2023.1.274737>. URL: <https://psychpersonality.com.ua/uk/journals/tom-23-1-2023> [in Ukrainian].
2. Liashchenko, V. M. *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv inkluzyvno-resursnykh tsentriv v umovakh pisladyplomnoi osvity [Professional competence formation in inclusive-resource-centres specialists during their postgraduate education]*: Doktor filosofii : spets.. 015 – Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy) : zakhyschena 2023-09-21; . Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody. Kharkiv, 0824U001700. [Elektronnyi resurs]. URL: https://nrat.ukrintei.ua/searchdb/?_token=ifEqicDoBmotze5QOv8mGSb0kS2YscDiUOY3vcvh&typeSearch2=1&authorSearch=%D0%BB%D1%8F%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE&specialnistSearch=1&temaSearch2=%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0+%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C&textSearch=&dateFromSearch=&dateToSearch=&registrationNumberSearch=&firm_id=0&sortOrder=registration_date&sortDir=desc&tab=big#advanced (access date: 12.12.2024) [in Ukrainian].
3. Lytovchenko, S. V., Lytovchenko, V. P. (2022). Pidhotovka batkiv do otsinky rozvytku ditei v inkluzyvno-resursnykh tsentrakh: psykhologo-pedahohichni osnovy komunikatsii [Preparing parents for assessing their children's development in inclusive resource centres: psychological and

- pedagogical foundations of communication]. *Nauka i osvita [Science and Education]*, 2, 31-38. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-2-5> [in Ukrainian].
4. Omelchenko, M. S. (2021). *Psykhologhiia profesiinnoi svidomosti korektsiinoho pedahoha* [Psychology of correctional teachers' professional consciousness]. dys. ... doktora. psykhol. nauk : 19.00.08. Kyiv. [in Ukrainian].
  5. Polupanova, Ya. M. (2024). *Orhanizatsiino-metodychne zabezpechennia diialnosti fakhivtsiv (konsultantiv) inkliuzyvno-resursnykh tsentriv v umovakh vykykiv sohodennia* [Organizational and methodological support for work of specialists (consultants) at inclusive resource centres in the context of today's challenges]: Doktor filosofii : spets. 016 – Spetsialna osvita : zakhyshchena 2024-02-15; . Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. Kyiv, 0824U000756. [Elektronnyi resurs]. URL:https://nrat.ukrintei.ua/searchdb/?_token=HGCKACX8rYxJlXcNgggwcbRSoPcmBZERpzAlMHUG&typeSearch2=1&authorSearch=%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0+%D0%AF%D0%BD%D0%B0+%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%97%D0%B2%D0%BD%D0%B0&specialistSearch=1&temaSearch2=&textSearch=&dateFromSearch=&dateToSearch=&registrationNumberSearch=&firm_id=0&sortOrder=registration_date&sortDir=desc&tab=big#advanced (access date: 13.12.2024) [in Ukrainian].
  6. Prokhorenko, L., Stoika, V., Yovdii, V. (2023). Inkliuzyvno-resursni tsentry v umovakh viiny: okremi pytannia osvity ditei z osoblyvymy potrebamy [Inclusive resource centres during wartime: some issues of education of children with special needs]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy* [Education of people with special needs: paths for development], 2(23), 115-130. <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i23.234> [in Ukrainian].
  7. Sushko, P., Prokhorenko, L. (2024). Analiz diialnosti inkliuzyvno-resursnykh tsentriv v ukraini v umovakh viiny [Analysis of work performed by Ukrainian inclusive resource centres during wartime]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia* [A special child: education and upbringing], 114(2), 7-30. <https://doi.org/10.33189/ectu.v11i4.2.172> [in Ukrainian].
  8. Forostian, O., Sokolova, H. (2021). Osoblyvosti emotsiinoho vyhorannia pedahohiv, yaki pratsiuut z ditmy z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Peculiarities of emotional burnout of teachers working with children who have special educational needs]. *Nauka i osvita [Science and Education]*, 2, 53-59. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2021-2-8>. [in Ukrainian].
  9. Pliaka, L. V., Ohar S. V. (2016). *Psykhodiagnostychnyi kompleks z vyychennia osobystosti studenta* [The psychological examining toolkit for studying the students' personality]: prakt. posibnyk. Kharkiv: NFaU [in Ukrainian].

10. Torrens, E. (1962). *Test tvorchoho myslennia* [*Test of Creative Thinking*]. [Elektronnyi resurs]. URL: https://vikanakon.at.ua/load/test_tvorchogo_mislennja_e_torrensa/1-1-0-8 (data zvernennia: 14.12.2022).
11. Ostapovych, V. P., Barko, V. I., Barko V. V. (2022). *Vykorystannia adaptovanykh zarubizhnykh psykholohichnykh metodyk u natsionalnii politsii Ukrainy. Psykholohichniy praktykum* [Adapted foreign psychological examining methods used by the National Police of Ukraine. Psychological workshop]. Kyiv: «Vydavnytstvo Liudmyla» [in Ukrainian].

УДК 376:373.3

Вікторія Вінс,

кандидатка психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри практичної психології
vinsviktoria@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7285-7711>.

Тетяна Кисіль,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
за освітньою програмою «Практична психологія»
кафедри практичної психології,
kysil.tanya88@gmail.com

Олександр Гущенко,

аспірант II року навчання спеціальності 053 «Психологія»,
life0059@ukr.net

Viktoria Vins,

PhD in Psychology, Associate Professor,
Head of the Department of Practical Psychology

Tetiana Kysil,

applicant of the second (Master's) level of higher education
on the Educational Program «Practical Psychology»
of the Department of Practical Psychology

Oleksandr Hushchenko,

postgraduate of the II year of study, specialty 053 «Psychology»

Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
Україна, 08401, м. Переяслав, вул. Сухомлинського, 30

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,
30 Sukhomlynsky Street, Pereiaslav, Ukraine, 08401